

АЛЕКСАНДЪР ГРИН ОКОЛО СВЕТА

Превод от руски: Силвия Борисова, 1978

chitanka.info

I

Последните десет мили, които го отделяха от шумния Зурбаган, тържествуващият Жил пешеходецът измина толкова бързо и весело, сякаш след всяка крачка го очакваше несравнимо удоволствие. Припомняше си напуснатите преди две години места, изпитваше възхищението на болен, възвърнат по някакво чудо към живота, комуто блаженото чувство за безопасност представя домашната обстановка сред звуци на ликуващ оркестър.

Облеклото на Жил в деня на завръщането му се състоеше от сиви вълнени чорапи до коленете, дебели обуца скатарами, къси кожени панталони, синя дочена риза и огромна сламена шапка, изкривена по най-причудлив начин. Дупка от куршум беше единственото ѝ украшение. В кожен кобур на кръста висеше старият му приятел револверът със седем патрона, а на гърба — обемиста раница.

Жил потропваше решително с чепатата тояга и свиреше толкова пронизително, че врабците, щом го видяха, се разхвърчаха надалеч.

Описал дъга по криволичеция равнинен път, който отделяше работническите предградия на Зурбаган от гористите долини на Касет, Жил влезе най-сетне в шумната улица Пълнолуние. Ранното утро със свежия си блясък и сравнително приятната за тези географски ширини прохлада правеше уличното движение смислено и жизнерадостно. Едрата фигура на Жил, особената стремителна походка, изработена през дългите странствувания, силният загар с цвят на кафе, голямото напрежение, изписано по лицето и предизвикано от вълнението, несъзнателната усмивка — толкова богата и заразителна, че можеше да накара да се обърне и най-мрачният хипохондрик, скоро привлякоха вниманието на много минувачи. Жил погледна часовника си — беше осем и половина. „Асол спи — реши той. — Защо да развалям възторга от срещата, като смесвам съня с действителността? И без туй съм си в къщи.“ Усетил, че е порядъчно изморен, Жил зави по широкия булевард, избра по-проста гостилничка, седна на една

покрита със стъкло маса в още празното помещение и помоли за пържени яйца с лук, бутилка водка и серт пури.

Почти веднага след него влязоха: меланхоличен бакалин с ръце под престилката; дебело като плондер момче на десетина години, зачервено от нерешителност и любопитство; девойка с мъжко телосложение, с нагръдник и права яка, с мъжки бастун, мъжка чанта и мъжки маниери; изпит субект с дълга коса; нисичък подвижен господин, свеж и як; две госпожици и няколко младежи, безлично-галантерийни, с бастунчета и златни верижки.

Гостилничарят, хвърлил поглед над очилата и отбелязал с пръст в сутрешния вестник докъде е стигнал преди това смайващо за ранния час нашествие от клиенти, се почеса със свободната си ръка по гърба, скочи и затресе един грамаден звънец. Притичалите слуги се закланяха, заизтриваха прахта, почнаха да приемат поръчките и да подвикват един на друг.

Междувременно посетителите седнаха тук-таме по масите и зазяпаха демонстративно Жил като в театър. Забелязал това, младежът се смути, но скоро се досети каква е работата. Вероятно вестниците бяха съобщили за него — сигурно бяха изкрънкали портрета му от Асол, бяха го отпечатали в рамка над гръмки статийки и експанзивните зурбаганци, сметнали, че героят е този човек с войнствена външност на скитник, чакаха потвърждение на догадките си; чакаха, честно казано, мирно и с уважение, но при вида на толкова очи, кръгли и немигащи, третата глътка водка заседна в гърлото на Жил. Той помисли, че е по-добре да се измъкне отгук. Пурата го накара да се закашля, а яйцата упорито се изплъзваха от вилицата му.

Изведнъж положението се измени — мехурът на мъчителното очакване се пукна: девицата-мъжкарана помириса сервирания й шоколад и изграчи, погледна посетителите призивно, стана решително, приближи се до Жил и попита високо:

— Разсейте съмненията ми. Портретът на околосветския пътешественик Жил Седир, напечатан в списание „Херълд“, чийто хроникьор имам чест да бъда аз, Дора Минута, прилича твърде на вас. Не сте ли вие прославеният зурбаганец Седир, който преди две години се обзаложи на сто хиляди с фабриканта Фрион, че ще извърши околосветско пътешествие за две години без грош в джоба?

Тази тирада накара дори гостилничаря да напусне тезгяха и да затаи дъх.

— Аз съм, да! — отвърна развълнуваният Жил и засмян почна да се здрависва с наобиколилите го посетители. Чу се: „Ура! Браво! Поздравяваме ви!“ Жил се озова в кръг от радостно-любопитни лица. Всички искаха да знаят как е пътешествувал, с каква цел, какво е видял и преживял.

Малко може да се разкаже в отговор на стотиците въпроси и обръщения, но Жил, настроен радушно, разправи главното. Да се сдобие по такъв начин с пари, го накарало едно изобретение с важно бъдеще. Никой не давал пари за последните му опити. Министерството се измъкнало под благовиден предлог, капиталистите не вярвали, а самият изобретател не знаел сутрин ще има ли какво да яде на обед. Ексцентричният Фрион, воден от жестокото желание да се позабавлява, му предложил за сто хиляди да обиколи земното кълбо без пари, хранителни запаси и спътници. Нотариусът узаконил това условие. Ако закъснееше дори с една минута (секундите се прощаваха), Жил нямаше да получи нищо.

Но той беше изпълнил задачата една седмица по-рано! Край на мизерията! Началото на славата беше вече в краката му. Бегло, но с въодушевление и любов Жил описа ярката многобагреност на двегодишното си пътешествие. Опасното минало грейна в душата му като прекрасна феерия. Беше опитал всички средства за пътуване — пеша, с лодка, с носилка, слонове, камили, велосипед, шлепове, параходи, платноходки. Храмове и кули, развалини и тунели, тропически гори, планински вериги, пропасти, водопади, цветя, палми, миражи — обикновеното изброяване на всичко видяно би накарало човека не един път да спира, за да си поеме дъх. Настроения на опасност, сила, радост, екстаз, величествен покой, буря и тишина, молитва и скъпи спомени, решителност и предизвикателство — цялата тяхна сложна мелодия Жил предаваше на сърцата на слушателите чрез трескавия си разказ, обхванат от възбудата на тържеството. Тези пламенни спомени, витаещи във възвишената красота на миналото, заразиха слушателите. Лицата и очите им грееха от благородната завист на хора, лишени от възможности, но очаровани.

— А храма на рибите видяхте ли? — попита с басов глас дебелото момче, което, види се, отдавна вече държеше този въпрос на

спусъка на любознателността си. Но така ужасно се сконфузи, че просто онемя, и почервенял като домати, смелчагата жално запухтя.

— Какъв храм, миличък? — усмихна се Седир.

— В който диваците се кланят на рибите — отчаяно избърбори горкото момче и се скри зад Дора Минута, защото всички се втренчиха в кръглата му остригана глава. — Когато диваците танцуват... — изписка то в общия кикот и изчезна, приключи съществуването си като съзнателен член на обществото, скрило кръглата си фигурка сред струпаните в ъгъла столове.

Жил стана, стискайки ръцете на поклонниците си, въздухът гъмжеше от възклицания. Навън за всеки случай взе файтон — и добре направи, защото любопитните явно бяха огорчени от това. Скоро Жил чукаше на мизерната врата на шестия етаж, на стаята на жена си.

Вратата се откряна, показа нежна млада жена с блестящи очи и веднага отлетя към стената. И двамата едва не паднаха от високия праг, където се прегърнаха с топлота, щастие и натъгували се ръце. Като хлипаше и пицеше от възторг, Амур увисна върху тях яко като маймунка, уловила пеперуда, завъртя ключа и спусна пердетата.

II

Още преди две години в уговорката между Фрион и Жил бе решено, че установяването на победата и получаването на наградата ще стане в редакцията на „Елеватор“. Два часа преди Седир да отиде на мястото на триумфа си, на вратата някой почука коректно и тихо като при първо посещение.

Влезе човек със скромна и солидна външност, с привично увиснала чанта в ръка и огледа оскъдната наредба в стаята с неподражаемо празния поглед на официално лице, задължено да остане безпристрастно при всички положения без изключение.

— Норк Орк, довереник на известния ви Фрион — каза спокойно той и удостои с дълбок поклон Асол и с ледено-студен Седир.

Недобро предчувствие присви сърцето на Жил. Той подаде стол на Орк и също седна.

— Работата, благодарение на която имам честта да ви видя, макар че бих предпочел за това удоволствие работа от съвсем друг характер — започна Орк, — се отнася колкото до вас, толкова и до вашия партньор в облога, сключен между вас и моя доверител, бившия фабрикант Фрион. Упълномощен съм да ви съобщя — и бързам да направя това, за да се освободя по-скоро от задължението на печален вестител, че смели, но неуспешни сделки сега изравниха съвсем Фрион с вас в материално отношение. Той не може да изплати загубата.

— Жил, Жил! — викаше Асол и обръщаше към себе си побелялото лице на своя мъж с малките си ръце, които той не усещаше. — Жил, не трепери и не мисли! Престани да мислиш! Не смей!...

Седир си пое дъх. На челото му туптеше синя жилка — той летеше в пропаст. Ударът беше невероятно жесток.

— Така. И никаква милост? — извика от мъка Жил.

Норк Орк вдигна очи, пак ги наведе и се изправи с удължено лице, като се закопчаваше.

— Поръчано ми е още да ви предам писмо — не от Фрион. Пише ви известният Аспер. Мисля, че е това... да.

Жил хвърли писмото на масата.

— После ще го прочета — каза той вяло, уморен и без сили. — Вие, разбира се, не сте виновен. Сбогом.

Орк излезе; Жил виждаше още известно време през вратата изправената му фигура. Асол плачеше високо и безутешно.

— Ти плачеш? — каза Жил. — Разбирам те. Ето съдбата на моето изобретение, Асол. Аз го пренесох около цялата земя, в светая светих на сърцето си, то се радваше като живо, това метално чудо, спасяваше се заедно с мене, ликуваше и бързаше да се върне... — Той огледа стаята, чиято бедност слънцето правеше крещящо-печална, и тъжно се засмя. — Какво да се прави. Залепи дупчицата на кафеничето със среда от мек хляб. Да започнем стария мизерен живот, украсен с мечти!

— Не падай духом! — рече Асол и стана. — Когато е толкова зле, че по-зле не може да бъде, сигурно нещо ще се оправи. Хайде да помислим. Може би някой ще оцени все пак твоето изобретение — ако не сега, след година-две! Повярвай, приятелю, не всички са идиоти!

— Ами ако изведнъж?...

— Ще видим. Първо, защо не прочетеш писмото?

Жил скъса плика, като си представяше, че това е кожата на Фрион: „Поканва се Жил Седир да дойде днес във вилата на Корион Аспер по една интересна работа. Секретар...“

— Секретарят се подписва като министър — каза Жил. — И експерти едва ли ще разчетат тази фамилия.

— Ами ако изведнъж... — рече Асол, но разсърдена на себе си, махна с ръка. — Ще отидеш ли?

— Да.

— А разбираш ли нещо?

— Не.

— Аз също.

Жил се приближи до кревата, легна, протегна се и затвори очи. Искеше му се да заспи — дълго и дълбоко, за да не страда. Лежеше неподвижно, с отвращение към всяко движение и от време на време мислеше за писмото на Аспер. Опитваше се да го изтълкува като тайнствена надежда, но всичките му опити да се ободри се разбиваха в

разрухата на днешния ден. „Може би ме викат като интересен екземпляр, за забава на гостите си!“ Другите предположения, които имаха пряко отношение към целта му, пропъждаше с яростта на женомразец, измамен в най-хубавите си чувства, и прехвърлил вината за това върху всички жени от детска до преклонна възраст. Той беше оскърбен, смазан и унищожен.

Асол, на която ѝ бе мъчно за Жил, легна мълчаливо до него и притихна на гърдите му. Така прегърнати, лежаха дълго, до вечерта; заспиваха, събуждаха се и пак заспиваха, докато часовникът на съседите не удари седем. Жил стана.

— Да отидем заедно, Асол — рече той. — Тъжно ми е да остана сам. Да вървим. Може би улицата ще ни разтуши.

III

Прекрачил онези граници, отвъд които понятието за богатство е също тъй неуловимо за съзнанието, както разстоянието от Земята до Сириус, Аспер тъгуваше за популярност като Нерон, който бе ходил на гастроли в Гърция.

Господарят на материята седеше в компанията на двама господи с изпробвано раболепие. Беше вечер; голямата веранда, където се развиваше действието, бе заляна от ярката светлина на сребристите глобуси, а очертанията ѝ се губеха в топлия глух мрак.

Когато Жил и жена му влязоха, Аспер стана бавно, сякаш по принуда, усмихна се скъпернически и пак седна, дал за момент свобода на изчаквателното мълчание. Но не той го прекъсна. Изтормозеният Жил рече:

— Обяснете ми писмото си!

— То е благонамерено. Вие сте спечелили баса с Фрион?

— Да, но безуспешно.

— Фрион бедняк ли е?

— Да... и мошеник впрочем.

— Ах! — каза Аспер, като се вслушваше влюбено в звучния си глас. — Наистина, вие сте твърде строг към нас, играчките на съдбата. И ние понякога сме нещастни. Скъпи Седир, аз зная вашата история. Съчувствувам ви. Но няма нищо по-просто от това, да се поправи отвратителното дело. Ако вие от девет часа тази вечер тръгнете за втори път на същото пътешествие, каквото извършихте за Фрион, при същите условия, за две години, ще ви платят загубата му и своята, тоест не сто, а двеста хиляди.

— Колко е просто! — каза Жил поразен.

— Да, без ирония. Много е просто.

Жил помълча.

— Ако това е шега — каза той и обгърна с поглед, пълен с жал и тежка вътрешна борба, измененото лице на Асол, — тя е безчовечна. Но и предложението ви е безчовечно.

— Какво мога да сторя? — отвърна Аспер студено. — Вие сте господар на положението.

Подигравката вбеси Жил.

— Да, аз се върнах веднъж господар на положението — извика той — само за да ми се надсмиват! Дайте ми гаранция! Тръгвам!

Асол трябваше да събере всичките си сили, за да не се разридае от мъка и гордост.

— Жил! — възкликна тя. — Ще те обичам и ще те проклинам! Колко малко бяхме заедно! Впрочем докажи им! Аз ще работя!

— Гаранция ли? — Аспер взе от ръцете на единия притихнал раболепен господин нова банкова книжка и я подаде на Жил. — Прегледайте я и я вземете. Днес е 13 април 1906 година. Има вноска на ваше име; ще я получите, когато се върнете, ако се явите лично не по-късно от девет часа вечерта на 13 април 1908 година.

— Така... — рече Жил. — Днес ли трябва да тръгна? Не може ли да получа отсрочка до утре? Един ден... Или това е ваш каприз?

— Каприз е — кимна Аспер сериозно. — Не винаги имам време да се забавлявам, утре мога да забравя или да размисля. Девет без десет е; решавайте, Седир. След десет минути вие или ще се върнете в къщи, или ще тръгнете към планината Ахуан-скапа.

Жил не му отвърна нищо, гледаше Асол с полубезумен поглед, чиято сила можеше и да възкреси, и да убие.

— Асол — каза тихо той. — Още един път... последен точен удар. Самата съдба ме предизвиква. Няма да те утешавам, и двамата сме съсипани от мъка — но помни, че след две години на такава мъка ще завиждат много щастливи подлеци. Дай ми ръката и устните си — сбогом!

Асол го прегърна пламенно, но внимателно, сякаш този мускулест великан можеше да се прекърши в ръцете ѝ. Върховете на обувките ѝ едва докосваха пода. Жил постави здраво младата жена на две крачки от себе си, върна се до масата, където подписа предложеното условие, погледна напрегнато-съсредоточено Аспер и слезе по широките стълби в градината.

Но едва нозете му напуснаха последното стъпало и той се спря решително, ужасен от замисленото. Знаеше, че ако направи само една крачка напред, няма да спре, че тази крачка ще тегне като бреме над цялото му пътешествие. Потресеният му ум започна да осъзнава

страшното бреме на предприетото. Докато сутринта, незлопаметен по природа, той преживяваше, възторжен от успеха, само вдъхновеното и красивото, сега трепереше пред пращното тъмно опако на блестящия килим. Пространството стана реално и ясно в цялото си необхватно изобилие на мъчителни преходи; болестите, умората, скучната работа по пътя, съсипващата тъга за писма, мнителните до вманиачаване господари, протаканията, по-лоши от отказ — всички страни на походния гнет стиснаха сърцето му.

Аспер стоеше малко по-назад. Изведнъж побледня — състоянието на Жил се предаде и на него — убедително като внезапно рукнал дъжд. Той се замисли.

— Е, това е... — каза Жил и задуши слабостта си с цялата ярост на ослепялата от мъка душа. — Тръгвам. Прибери се в къщи, мила!

Той направи първата крачка, продължи по-нататък и временно престана да живее. За миг го разтърси странна илюзия. Стори му се, че тича на едно място — но тя бързо изчезна, когато алеята зави устремно към смътно белеещото се шосе.

В очите му останаха очите на неговата жена, пулсът му биеше неравномерно и слабо, сърцето мълчеше, студените ръце се срещаха една с друга безцелно и мъртво. Той не мислеше за нищо. Като лунатик мина от шосето по пътеката на същото онова място, където преди две години бе завързал скъсалия се ремък на раницата. Беше пролет, странно възприемчивият мрак донасяше ехо от могъщите водопади на Скап, силни аромати от цъфтящите долини плуваха във въздуха и хиляди звезди вдъхновено изгаряха тъмнината с огъня на далечните си флотилии, рейнали се над главата на Жил.

Равнодушен към всичко, с равномерни неотслабващи крачки мина той през долината и хълмовете, по пясъчната пътека излезе на седемверстовия горски път, извървя го и пренощува в Алми — първия му, както преди две години, но тогава утринен, престой. Стопанинът го позна.

— Ще ви изпратя пари за нощуването по-късно — рече Седир, — а сега ми дайте вино, свещ и чиста постеля, днес за мене е празник.

Той седна до прозореца, пиеше и не го хващаше, пушеше и слушаше как на двора някакъв влюбен овчар настройва китарата си.

— Засвири, запей! — извика му отгоре Жил. — Пари нямам, плащам с вино!

Със смях полетя към прозореца пламенна песен:

*В Зурбаган — страна планинска и чудесна, дива,
аз и ти в прегръдка крепка славим пролет жива.
Там пристига тя веднага, стопля души ледни,
възцарява бързо благодот, топли дни победни.
Там в реки и водопади с взрив леда тя пръска
и със огън син в скалите вода лее дръзко.
Ручеите там се носят луди с пъстротата;
пъпките се пукат звънко и горят цветята.
Викнеш — ехо скача, сякаш си коне играят.
Ако слушаш, ако гледаш, ти си тук във рая.
Там жени ще срещнеш млади, сърцата им диви,
прями, с чувства огън, нежни, прости, нелъжливи.
Ако искаш да убиеш — любиш и забравяш.
Ако търсиш тук приятел — душа си оставяш.
Ако искаш да се хвърлиш в шеметни простори —
на очите техни черни остани покорен!*

Песента развесели Седир. „Това е за тебе, Асол! — каза си той. — И заради тебе наистина няма да пожалея нозете си дори за трето пътешествие. Не само аз съм изпадал в такова положение.“ Той си спомни учения, чиято прислужница, сметнала, че старата хартия е добра за разпалване на огъня и изгорила двайсетгодишния труд на господаря си. Като разбрал това, той поседял, помълчал и казал тихо на изплашената неграмотна женица:

— Моля ви, не пипайте вече нищо по бюрото.

Разбира се, написал отново труда си.

Ободрен и възроден, Жил така се замисли, че не чу кога е влязъл Аспер. Едва когато го видя, си спомни, че беше чул тропот на колелета и гласове на двора.

— Върнете се! — целият червен и изнервен каза дебелакът. — Аз тръгнах тутакси да ви догоня. Да чакам две години, би било чиста формалност. И тъй и тъй съм изгубил, живеете и изобретявайте!

— Но както чух — каза в края на седмицата на Аспер мрачният граф Каза Векия, — вие сте побързали да загубите баса?!

— Не, накараха ме да побързам! — разсмя се Аспер. — И което си е право, той го заслужи. Разбира се, аз откъснах парите от сърцето си, но какво искате — да мисля две години, че може да е загинал... Дайте колодата.

— Да, жилавичък излезе този Седир — провлече неясно графът.

— Жилавичък ли? Това е съкрушител на съдбата и аз ще му издигна паметник приживе в кръглата оранжерия! А тази разбойничка Асол... уви! Не всичко се купува с пари... Какво — бита ли е? Не, това е вале, господине...

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.